

і фінансово-кредитних інструментів у площині збільшення строків, спрощення процедури й зниження вартості кредитування

Отже, розвиток фінансово-кредитних відносин в аграрній сфері повинен базуватися на ринкових засадах, але з елементами державного регулювання.

О.О. Осіпова,

ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”

ФОРС-МАЖОРНІ ОБСТАВИНИ В ДОГОВОРІ БАНКІВСЬКОГО ВКЛАДУ (ДЕПОЗИТУ)

1. В Україні ще недостатньо досліджені питання щодо віднесення непередбачуваних та непереборних подій до форс-мажорних обставин у договорах банківського вкладу (депозиту), а саме: свободи сторін самостійно передбачати підстави виникнення таких обставин, порядок сповіщення іншої сторони з визначенням строків їх дії та наслідки настання підстав для звільнення від цивільно-правової відповідальності.

2. В Україні діє 253 нормативно-правові акти, в яких згадується термін “непереборна сила” та 272 нормативно-правові акти, де згадується термін “форс-мажор” або “форс-мажорні обставини”, 16 з них стосуються саме банківської діяльності. При цьому однозначне визначення обставин “форс-мажор” відсутнє.

3. Судові рішення свідчать про неузгодженість та неусталеність судової практики в цій сфері, оскільки одні й ті ж обставини, як-то фінансова криза, зміни в законодавстві (видання Національним банком України відповідної постанови), протиправні дії третіх осіб різними судами розцінюються по-різному залежно від включення чи невключення їх до умов договору. У разі включення їх до умов договору суди переважно розцінюють ці обставини як “форс-мажор” і відмовляють у поверненні грошових коштів клієнтам банків. Тобто судова практика надає велике значення включенню чи невключенню певної обставини до переліку умов договору, що звільняють від цивільно-правової відповідальності.

4. Розширювати до необмеженості перелік форс-мажорних обставин у договорах банківського вкладу (депозиту) недоцільно, оскільки це порушує стабільність цивільно-правових відносин у банківській сфері, створює передумови для порушення інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках.

5. Фінансова-економічна криза не може належати до форс-мажорних обставин, оскільки по суті це є відсутністю грошових коштів для

виплати процентів або доходу в іншій формі, як це впливає з аналізу ч. 2 ст. 617 ЦК України та ч. 2 ст. 218 ГК України. Тобто у даному випадку відсутність коштів у господарюючого суб'єкта для виконання ним своїх договірних зобов'язань є наслідком комерційного ризику.

6. Зміна законодавства, зокрема видання Національним банком України постанов, якими обмежується право вкладника на повернення вкладу, не повинні вважатися форс-мажорною обставиною, адже відповідно до ч. 2 ст. 1060 ЦК України умова договору про відмову від права на одержання вкладу на першу вимогу є нікчемною. Банки можуть лише проводити роз'яснювальну роботу з клієнтами щодо недопущення дострокового зняття коштів, але не відмовляти категорично в отриманні належних їм коштів. Тобто норми постанов Національного банку України в цій частині повинні мати рекомендований, а не імперативний характер.

7. Протиправні дії третіх осіб, якщо вони є працівниками банку, де розміщений депозит, не можна вважати форс-мажорною обставиною, тому що банки відповідно до чинного законодавства повинні забезпечувати дотримання порядку здійснення касових операцій у національній та іноземній валютах, здійснювати належний внутрішній контроль за касовими операціями, а також створювати безпечні умови роботи з готівкою та її зберіганням (п. 8 постанови Правління Національного банку України від 14.08.2003 № 337, якою затверджена "Інструкція про касові операції в Україні").

8. Крім загального визначення поняття "непереборна сила" (форс-мажор), наведеного в ч. 1 ст. 263, ст. 617 ЦК України, необхідно закріпити вичерпний перелік обставин, які є форс-мажорними для окремих видів договорів, стороною яких є банк (договір банківського вкладу (депозиту), договір банківського рахунку, договір кредиту), враховуючи таким чином їх специфіку.

*Л.Д. Павленко,
ДВНЗ "Українська академія банківської справи НБУ"*

ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ НА ВАРТІСТЬ БАНКІВСЬКИХ РЕСУРСІВ

У дослідженнях ринку банківських продуктів факторами ціноутворення вважаються об'єктивні закономірності, обставини або умови, що впливають на рівень, динаміку та співвідношення цін. За своєю природою фактори ціноутворення різноманітні, але, оскільки вони мають такі спільні характеристики, як напрям та ступінь впливу, їх можна